

City-juhannus,
ravit vai
juhannustanssit?

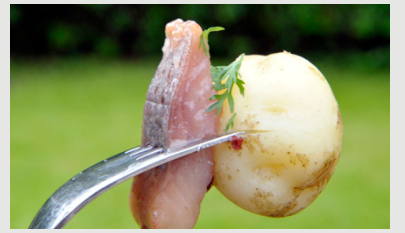
» Menot 6-9

Edessä synkkä
tulevaisuus?
Ei sentään ihan!

» Kulttuuri 11

Uusi satokausi
tarjoaa taas
hienoja makuja

» Ruoka 14-15

» Pääkirjoitus 2-3 » Mielipide 4-5 » Menot 6-9 » Kulttuuri 11-13 » Hyvä Arki 14-15 » Tänään 16-17 » Sää 20

AKI PAAVOLA

VAIVAIS- UKKOJEN PALUU

Köyhien apuna: Vaivaisukot
kokoonoutuivat Kerimäelle. » Sivut 12-13

Vaivaisukot lomailevat Kerimäellä

Ainoa: Yksi akka on joukossa.

Helena Laine, teksti
Sirpa Viljanen, kuvat

Yksi akka ja 43 vaivaisukkoa. Sellainen joukko on koontunut tänä kesänä maa-ilmaan suurimpaan puukirkkoon Kerimäelle.

Koollekutsujaksi voi nimetä professori **Seppo Seitsalon**. Hän on Pelastakaa vaivaisukot -yhdistyksen puheenjohtaja ja vaivaisukko-näyttelyn ideojia.

SOININ AKKA joutuu tosin palaamaan kotikirkkolleen jo juhannukseksi, kesken hauskan Itä-Suomen lomansa.

– Kirkkoherra ja kirkkoneuvosto eivät antaneet jatkolomaa, nöyristä anomusistamme huolimatta. Akka on kuulemma ainoa nähtävyyks Soinissa, Seitsalo harmittelee.

Soinin akka on ollut ainutlaatuisuudestaan johtuen näyttelyn, siitä tehtyjen lehti-juttujen ja näyttelyn yhteydessä syntyneen kirjankin keskushenkilö.

ILOINEN UUTINEN on Raution vaivaisukon löytyminen vastikään. Ukko varastettiin viime syksynä ja löytyi yllättäen kuukausi sitten 35 kilometrin päästä työpaikaltaan Kannuksesta metsäautotien varresta.

Kirkkoherra antoi ukolle mielihyvin kuntioisuusloman Kerimäelle, jonne se saapui juhlistuna jälki-ilmoittautuneena 7. kesäkuuta.

–VAIVAISUKKONÄYTTELY lähti alkuunsa vaivaisesta ideasta, Seitsalo kuvailee.

Professori on tehnyt tärkeän osan elämäntyöstään Invalidisäätiön sairaalassa, joka perustettiin myöhempien sotien invalidien sairauksiksi. Siinä on myös yhteyttä vaivaisukkoihin.

Hän kirjoitti muutama vuosi sitten artikkelin vaivaisukkojen omista vaivoista, lääkärin ja ortopedin näkökulmasta. Siinä hän haikailli laajemman ukkonäyttelyn perään.

Suurin osa ukoista on veistetty 1800-luvun alkupuolella, ja useimmilla on vaivaisuuden symbolina alaraajassa puujalka.

Esikuvina olivat Suomen sodan sotainvalidit.

Näyttelyssä

Vaivaisukot

Vaivaisukkojen kokoon-tuminen on Kerimäen kir-kossa 31.8. saakka.

Mukana Kerimäen näytte-lyssä on 43 ukkoa ja yksi akka, joka lähtee tosin ju-hannuksena pois joukosta.

Ideojana oli Seppo Seit-salo, ja keskeisessä työ-ryhmässä olivat kuraat-torina Otso Kantokorpi sekä yhteyspäällikkö Sir-pa Viljanen ja pastori Ville Vauhkonen.

Ohjelmaa: 27.7. Kerimä-ellä on hieno kirkkokon-sertti vaivaisukkojen pa-rissa, Napoleonin sotien uhrien omaisille tehtyä lohtumusiikkia. 24.8. ul-koilmaelokuva Vaivais-u-kon morsian.

Luettelo näyttelyyn osal-listuvista ukoista on verk-kosivuilla www.vaivais-ukot.fi.

Seppo Seitsalo ja Kaartelan ukko, jonka on veistänyt hop-salainen talonpoika Nils Tranubäck 1784.

Yleensä ukot ovat hyvin pu-keutuneita, kuten Kalajoen ukko vuodelta 1815. Veistä-jästä tieto vain "kirvesmies Reisjerveltä".

Kansallismuseon omaisuutta.

– Ukko joutui restauroin-nin nimissä museon hoiviin, toisin sanoen Kansallismu-seon kellarin noin kymme-neksi vuodeksi, pois työpai-kaltaan ja ihmisten parista. Nyt hänkin on päässyt mui-ten ukkojen joukkoon Keri-mäelle.

Seitsalon suosikkeja ovat myös Kodisjoen molemmat, sympaattiset ukot, jotka ovat näyttelyssä, nuoremmalla on jopa komeat vaivaisenluut nähtävissä.

YLEENSÄ ukot ovat hyvin pukeutuneita, Pohjois-Poh-janmaan ukoilla on hattu päässä. Kalajoen ja saman-henkinen Raution ukko ovat jopa hiukan herraskaisen oloisia, humoristisia.

Kunnostettavia ukkoja on runsaasti. Virheitäkin kun-nostuksissa on tehty, käytet-y väärä maaleja, lateksia ja

Vanhin tunnettu vaivaisukko – Hauhon Bartimeus – on ajoitettu 1600-luvun lopulle, tekijästä

ei tietoa. Ainoa akka joukossa on Soinin akka, jonka teki kansantaiteilija Matti Taipale 1854 palkkana viisi hopeaurpaa.

Kodisjokilaiset vieretysten: Kodisjoen museossa oleva ukko (1838, veistäjä Johan Blomkranz) ja Kodisjoen kirkolla seisova uudempi ukko (1905, Juho Nurminen). Taustalla näkyy ukko Haukiputaalta.

muuta. Ne ovat saaneet aikaan puuaineksin tuhoa ja ihon nopeaa hilseilyä.

Alavetelin ukolta puuttuu vasen rintakehä ryöstön jäl-jiltä. Lapuan ukkoa – joka ei ole näyttelyssä – kunnoste-taan parhaillaan mahdolli-simman oikeaoppisesti. Käl-

– Vaivaisukoista ei ole teh-ty oikeastaan yhtään akatee-mistä tutkimusta, Seitsalo toteaa.

Tavoitteena on saada aikaan lisätutkimuksia ja saat-taa Suomen vaivaisukot jopa Unescon kulttuuriperintö-listalle.

Kulttuurioston esimies:
Markus Määttänen 050 438 0914
markus.maattanen@almamedia.fi

Sähköposti:
sk.kulttuuri@satakunnankansa.fi
etunimi.sukunimi@satakunnankansa.fi

AKI PAAVOLA

Haukiputaan kirkon ulkopuolella työskentelee nykyisin vanhan "kopioukko", 1984, veistäjänä Rauno Lampila.

Läntinen Suomi ukko-aluetta

Helena Laine

Suomen voisi halkaista 98-prosenttisesti kahtia, ja vaivaisukot jäisivät Helsin-ki–Rovaniemi-akselin län-sipuolelle. Mikä syy siihen lienee?

– Osassa pohjoisen kir-koista on saattanut olla vai-vaisukkoja, mutta ne ovat pa-laneet sotien aikana kirkko-jen mukana, arvelee vaivais-ukot kuvannut Aki Paavola.

Hän uskoo myös, että Poh-janmaalla ja Satakunnassa on noudatettu tarkimmin pappien valvonnassa vai-vaishoitolakia.

1300-LUVULLA kirkko keräsi niin kutsutuilla uhrikutilla rahaa. Rahaa tarvittiin erityi-sesti uskonsotiin, esimerkik-si saraseeneja vastaan.

Uskonpuhdistuksen myö-tä uhrikutit niin kuin ane-

kauppa yleensäkin kiellet-tiin. Sittemmin kirkkojen, seurakuntien velvollisuu-deksi tuli huolehtia köyhis-tä ja vaivaisista.

Kuningatar **Kristiina** ke-hotti 1649 asettamaan uhri-tukkeja julkisiin paikkoihin. Kirkkolaki 1686 määräsi jo-kaisen seurakunnan hoita-maan köyhänsä.

VAIVAIKASSOIHIN saatiin täydennystä vaivaisukkojen myötä. Vaivaisukot olivat siis alusta alkaen köyhien ja huo-nompiosaisten asialla. Jos-tain syystä erityisesti Suo-messa vaivaistukit saivat ih-mishahmoja, ruvettiin veis-tämään vaivaisukkoja.

Pohjanmaalla oli hyviä veneveistäjiä ja laivanrakenta-jia. Laivoilla saattoi olla ih-mishahmoiset keulakuvat. Tämä lienee vaikuttanut uk-kojen syntyyn.

Vaivaisukkoja vain Suomessa

Kirjat

Vaivaisukkojen paluu.
Maahenki 2013.

Tätä kutsun lajissaan kult-tuuriteoksi.

Näyttely ja kirja havahdut-tavat tajuamaan, että ukot ovat täysin suomalaista, ai-nutlaatuisista kansanperin-nettä.

Vaivaisukkoja on Suomen lisäksi Ruotsissa alle kym-menen, muualla ei lainkaan.

Professori **Seppo Seitsalo** alullepani upean näyttelyn.

Invalidisäätiön sairaalan Ortonin yhteydessä toimi-vassa Galleria Ortonissa he-räsi innostus näyttelyyn ja samalla vaivaisukkokirjan tekemiseen.

VALOKUVAAJA Aki Paavola Kokkolasta kiersi autollaan 14 000 kilometriä ja kuvasi kaikki Suomen tiedossa olleet 144 vaivaisukkoa ja yh-den akan.

Projektin myötä on tullut esille muutama uudempi li-säukkokin. Ukot esitellään kirjassa, Ahlaisista Ähtävän ukkoon, kuvineen ja teki-jöineen.

Tässä on kirja, jota mie-luusti pidän kirjajhylyssäni katsellakseni sitä aika ajo-in vaikka omaksi iloksi.

Kirja ansaitsisi Tieto-Fin-landia ehdokkuuden.

Aiemmin perinteen ja uk-kojen taltiointia on **Samuli Paulaharjasta** lähtien.

Markus Leppo (1967), **Kaija Santaholma** (2001) ja **Jan-Erik Rudnäs** (2006) ovat kukin julkaisseet katta-van selvityksen suomalaises-ta vaivaisukkoperinteestä.

Ahlaisten "Puu-Jussi" kerää rahaa kirkon eteisessä, teki-jää ja valmistusvuotta ei ole tiedossa.

– Tämänkin kirjan asia-tiedot perustuvat pääosin heidän uraauurtaviin selvi-

tyksiinsä, toteaa kirjan toi-mittanut **Otso Kantokorpi** esipuheessaan.

Vaivaisukkojen paluu -kir-jan artikkeleissa valotetaan ukkojen kirkko-, taide- ja sosiaalishistoriallisia taustoja sekä päivitetään niiden sano-maa nykyhetkeen. Monen-laisia lisätutkimuksia kai-vataan.

UUSIA UKKOJA on tehty 2000-luvullakin. Monesti on tehty uusi "kopio" mu-seoon joutuneen ukon tilal-le. Tuoreimpana on Rantsi-lan ukko.

Ukot ovat työskennelleet tuiskuissa ja tuulissa vähä-osaisten hyväksi.

Niillä on vahva sanoma myös nykyaikana, jolloin so-siaaliset ja terveyserot uu-delleen kasvavat.

Köyhyytstutkija **Jouko Karjalaisella** on aiheesta hyvä artikkeli kirjassa.

Helena Laine

Karvian ukon (edessä, veistäjä Juho Viitamäki) seurana Ke-rimäellä on muun muassa Lestijärven ukko.